

Проблеми економічної свободи в Україні

У статті висвітлено проблеми економічної свободи в Україні та проаналізовано її особливості.
економічна свобода, рейтинг

Постановка проблеми та її актуальність. В сучасній ринковій економіці економічна свобода стає важливим регулятором економічної поведінки індивідів, груп, організацій. Як свідчить практичний досвід, не може бути ефективної економіки без свободи економічної поведінки особистості, групи, організації, без їх права обирати свій шлях в економічному житті в залежності від своїх можливостей, суспільних потреб та меж правової легітимності і моральних норм. Тому проблеми економічної свободи в наш час дедалі частіше стають предметом дослідження багатьох вчених та економістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням економічної свободи та її тенденцій займалися такі вчені, як: Джон Роулз, Г. Маркізе, М. Фрідмен, Ж.-Ж. Руссо та ін.

Цілі статті. Метою статті є аналіз та оцінка *економічної свободи* в Україні в 2010 році, порівняння її з рівнями економічних свобод інших країн та розгляд причин процесів в економіці України, що унеможливають підвищення рівня економічної свободи.

Виклад основного матеріалу. Нещодавно був опублікований рейтинг економічних свобод 2010 Index of Economic Freedom, складений Heritage Foundation та The Wall Street Journal.

Згідно з результатами дослідження Україна займає 162-ге місце серед 183 країн світу.

Вже більше десяти років, The Wall Street Journal і Heritage Foundation щорічно вираховують індекс економічних свобод. А що взагалі означає економічна свобода?

Економічна свобода – феномен суспільства з ринковою економікою, йому вона притаманна й ним найбільш ефективно може використовуватися, бо є його сутнісною характеристикою. З переходом до ринкових відносин ідеї та принципи економічної свободи з великими труднощами сприймаються різними соціальними групами

© В.О. Буряк, 2010

українського суспільства, не одержують адекватного виразу на рівні економічних, політичних та інших соціальних інститутів.

Економічну свободу правомірно розглядати як механізм, здатний гармонізувати суб'єкта економічної діяльності з самим собою, з природою та суспільством. Ринкова економіка робить економічну свободу функціональною: «В умовах ринку несвобода стає соціальною дисфункцією, свобода ж функціональна... Закріплюючись в нормах культури, свобода дуже швидко усвідомлюється не просто як «виробнича необхідність», а як самодостатня найвища цінність людського буття...». Такий висновок витікає з того, що ринок, який склався еволюційним шляхом, є складною системою, саморегуляція якої неможлива без самодіяльних автономних суб'єктів. Про міру економічної свободи свідчить широта вибору, який мають суб'єкти (об'єктом вибору стають професії, види зайнятості, соціально-економічне становище, галузі прикладення праці, робочі місця тощо). Г. Маркузе стосовно визначення міри свободи відмічав: «...Вирішальним фактором є не багатство вибору, наданого індивіду, а те, що може бути обране і що дійсно ним обирається... Вільний вибір серед широкого багатства товарів і послуг не означає свободи, якщо вони підтримують форми соціального контролю над життям, сповненим тягарем праці і страхом, - тобто якщо вони підтримують відчуження». Отже, економічна свобода

проявляється в економічно вільній поведінці індивідів при наявності економічного вибору. Розширенню її меж повинно сприяти зменшення зовнішньої регламентації економічної поведінки людини, внутрішнє розкріпачення особистості, в першу чергу за рахунок зміни ціннісної свідомості та набуття навичок, знань, умінь діяти в умовах свобод.

Економічна свобода виступає мірою розвитку особистості як суб'єкта господарювання і є передумовою і фактором ефективної економічної діяльності в умовах сучасної ринкової економіки. До основних принципів економічної свободи в умовах ринкового господарювання найчастіше відносять такі: свобода розпорядження й використання власності (свобода інвестування, виробничої діяльності та ін.); свобода конкуренції; свобода споживання (економічна діяльність доцільна й виправдана тільки в зв'язку з задоволенням суспільних потреб); свобода самовизначення суб'єктів економічного життя (право вибору цілей, видів економічної діяльності) та ін.

Економічна свобода стає важливим регулятором економічної поведінки індивідів, груп, організацій. Як свідчить практичний досвід, не може бути ефективної економіки без свободи економічної поведінки особистості, групи, організації, без їх права обирати свій шлях в економічному житті в залежності від своїх можливостей та суспільних потреб.

Отже, економічна свобода є основоположним правом кожної людини. Люди мають невід'ємне право керувати своєю власною працею і власністю. В економічно вільному суспільстві, люди можуть вільно працювати, виробляти, споживати та інвестувати кошти. Ця свобода охороняються державою. Також в економічно вільному суспільстві держава дозволяє вільний рух капіталу і товарів.

Індекс вираховується на основі десяти компонентів економічної свободи, призначення в кожному класі, за шкалою від 0 до 100, де 100 є "максимальною" свободою. Після чого десять оцінок усереднюють, щоб дати загальну оцінку економічної свободи для кожної країни. Серед цих десяти складових економічної свободи є:

- свобода підприємництва;
- свобода торгівлі;
- фіскальна свобода;
- державні витрати;
- валютна свобода;
- інвестиційна свобода;
- фінансова свобода;
- права власності;
- свобода від корупції;
- свобода праці.

Index of Economic Freedom World Rankings

WORLD RANK	COUNTRY	YEAR	OVERALL SCORE
1	Hong Kong	2010	89.7
2	Singapore	2010	86.1
3	Australia	2010	82.6
4	New Zealand	2010	82.1
5	Ireland	2010	81.3
6	Switzerland	2010	81.1
7	Canada	2010	80.4
8	United States	2010	78
9	Denmark	2010	77.9
10	Chile	2010	77.2

Рисунок 1 – Рейтинг економічних свобод у 2010 році

У першу п'ятірку лідерів рейтингу увійшли Гонконг (89,7), Сінгапур (86,1), Австралія (82,6), Нова Зеландія (82,1) та Ірландія (81,3).

Найближчі сусіди України в цьому рейтингу Бурунді (160), Того (161), Ліберія (163) і Східний Тимор (164). Україна посідає останнє місце з 43 країн Європи, а загальна оцінка України нижча за середні світові показники. Незважаючи на це, автори доповіді стверджують, що Україна зробила ряд важливих структурних реформ з метою зміцнення своєї економічної бази і досягла щорічного зростання на 5% протягом останніх п'яти років. Автори дослідження також відзначають позитивні кроки у впровадженні конкурентоспроможних податкових ставок і членство країни у СОТ.

"У процесі переходу до більшої економічної свободи Україна відстає від інших європейських країн, особливо у сфері створення підприємницького середовища та викорінення корупції", - зазначається в доповіді. Також автори вважають, що прогрес в галузі приватизації та залучення іноземних інвестицій був повільним, а нормативні та правові рамки залишаються обтяжливими й неефективними.

"Бюрократичні бар'єри роблять багато комерційних операцій і бізнес-освіту складними завданнями. Судовій системі не вистачає незалежності і потенціалу, і правових процедур, які зазвичай схильні до корупції", - вважають автори 2010 Index of Economic Freedom.

Висновки. У процесі переходу до більшої економічної свободи Україна відстає від інших європейських країн, особливо в справі створення підприємницького середовища та викорінення корупції.

Список літератури

1. Інститути й економічна свобода господарювальних суб'єктів [Текст] / О. Л. Яременко, О. М. Панкратова. - // Економічна теорія. - 2007. - № 3. - С. 56-71.
2. Національна економіка [Текст] : навч. посібник / ред. : В. М. Тарасевич, 2009. - 280 с.
3. Хижняк Л. М. Метаморфози економічної свободи в умовах організованого ринку / Л. М. Хижняк // Вісник Харківського національного університету. Збірник наукових праць. - 2009. - №23. - с.142-146
4. Омельченко Р.В. Кількісні виміри економічної свободи України в умовах глобалізації //Економіка: проблеми, теорії та практика. -- 36. наук, праць. Вип. 241. Том IV.-- ДНУ Дніпропетровськ, 2008. - С. 911-918

5. Кульчицький Я. В. Правові засади економічної свободи у сучасних економічних системах / Я. В. Кульчицький // Науковий вісник НЛТУ України. Збірник науково-технічних праць 2009. - №19.3 - С. 126-131.

Одержано 06.09.10